

Dies ganze Buch ist eben nichts als eine Lustbarkeit nach langer Entbehrung und Ohnmacht, das Frohlocken der wiederkehrenden Kraft, des neu erwachten Glaubens an ein Morgen und Übermorgen, des plötzlichen Gefühls und Vorgefühls von Zukunft, von nahen Abenteuern, von wieder offenen Meeren, von wieder erlaubten, wieder geglaubten Zielen.”

uit de ‘Vorrede zur zweiten Ausgabe’ van ‘Die fröhliche Wissenschaft’ van Friedrich Nietzsche, Rata bei Genua 1886

Rolducsche ijstijden

Dit is de plaats: “Om de plek heen stonden overal bomen en in het midden groeide weelderig groen; aan beide zijden werd die plek door rijke bronnen besproeid alsof deze plek door de Heer voor Zijn dienaren was voorbestemd en voorbereid.”

(Stel je toch eens voor dat er telkens voor het simpele en eerlijke woord plek de afschuwlijke term “locatie” zou zijn gebruikt... Wat een opluchting dat dat niet...)

Rijkelijk besproeid groen. “His duobus”, schrijft rond 1150 de eerste chroniqueur van de Annales Rodenses over de keuze van Ailbertus en zijn twee broers Thyemo en Walger rond 1104 van een goede plek om een

kerkje en een klooster te bouwen. “Door deze twee dingen”, zegt de schrijver en laat het woordje “rebus” zomaar weg, is deze plek geschikter of beter het geschikst om te wonen. “Hout en water”, leggen de twee vertalers L. Augustus en J. Jamar uit. Op de hooggelegen plek met aan de noordkant twee bronnen en hun stromen en aan de oostzijde een droge helling richting het kasteel van graaf Adelbert van

Saffenberg staat nu, ruim negenhonderd jaar later, een van Europa's mooiste en authentiekste kloostergebouwen: Rolduc.

Het steile bronnenbos aan de noordkant van het kloosterplateau, beter bekend als het bosquet of Frauensieff, laat nu een cascade van vijf vijvers zien. Eeuwenlang de drinkwaterbron voor het koorherenklooster, dat sinds de zeventiende eeuw over een echte watertoren beschikt. Dat is de dikke hoektoren, links van de ingang met de bollende ui als dak.

Over deze plek gaat mijn verhaal. De Frauensieff, letterlijk vertaald de vrouwensijpel, was waarschijnlijk een wasplaats in het bos, waar de lokale moeders de vuile was van hun huishouden enkele keren per week in een vijver sopten en met Maaskeien beklopten om het vuil en al die vlekken eruit te slaan. Die Frauensieff leverde, misschien uit een tweede vijver, ook drinkwater voor het groeiende klooster. Maar het werd ook het oord van uren en dagen ijspret, toen Rolduc zich na het wegtrekken van die vermaledijde rotFransen om het middelbaar onderwijs aan grote groepen jongens ging bekommeren. Eerst als kleinseminarie voor het prinsbisdom Luik, later vanaf 1843 als grote katholieke kostschool voor heel Nederland met een zeer breed aanbod van schoolvormen tot 1943. En tenslotte als kleinseminarie voor het bisdom Roermond, dat begin jaren '70 ophield te bestaan.

1920-21

Elfstedentocht

Een trap van vier, vijf vijvers in een weelderig hellingbos, dat moet zeker vanaf halverwege de negentiende eeuw nagenoeg elk jaar een idyllische plek voor schaatspret zijn geweest. Heel precies weten we dat vanaf het jaar 1920, het schooljaar 1920-1921, wanneer leraar Nederlands Leo Linssen (M.O.) en Ferd Sassen docent filosofie en Grieks, later hoogleraar aan de Universiteiten van Nijmegen en Leiden en directeur-generaal van het Ministerie van Onderwijs, besluiten een Jaarboek Rolduc uit te geven. Met daarin een echte kroniek, waarin het

reilen en zeilen van de scholen en de leerlingen van dag tot dag werd bijgehouden.

Al lezende telkens door een periode van tien jaar heen, wil ik een indruk geven van het ijs op de vijvers van Rolduc en de daarbij behorende ijspret. Aanvankelijk dacht ik een statistische bijdrage te kunnen leveren aan de klimaatdiscussie. Daarvoor is de tijdspanne natuurlijk veel te kort, al, dringt zich een vergelijking met de Friese Elfstedentocht wel op.

Alle kronieken van de eerste tien jaar achter elkaar te lezen, al is het met de zoektermen ijs en vijver in de frontale cortex. Het is een ingrijpende belevens. Ik heb een indruk van het landschap gegeven in 1104. De plaats, plek of het oord.

Hou je vast: hier komt de tijd, beter nog de tijdgeest:

(donderdag) “28 October 1920. Voorbereid door een driedaagsche oefening onder leiding van P. Joachim van de Congregatie der H.H. Harten, heeft heden de onthulling plaats van het standbeeld van het H. Hart, dat op initiatief der leerlingen zelf is tot stand gekomen. Na de plechtige Hoogmis trekt de processie naar buiten, de cour over tot in den tuin, waar juist tegenover het bordes het nieuwe beeld is opgericht. De Z. E. Directeur zegent het beeld in en wijdt heel Rolduc toe aan het Goddelijk Hart. Het zijn oogenblikken van zeldzame wijding, als in de klare kalmte van dezen heerlijken Octobermorgen het gebed van den Directeur uit naam van allen opklinkt tot Jesus-Koning en als Z. E. daarna de studenten vermaant dat, gelijk het nieuwe beeld de speelplaats en heel het gebouwencomplex van Rolduc schijnt te willen omvatten, zoo ook Jezus tegenwoordig wil zijn bij werken en denken van hun dagelijksch leven. Deze dag mag als een der schoonste en gewichtigste in de historie van Nieuw-Rolduc bijzonder in deze kroniek worden vermeld.”

Daar wordt je toch heel stil van. Ik tenminste.

Nu terugkijkend vanaf alweer honderd jaar verder in de tijd (2020) heeft deze zeldzame wijding van nota bene Nieuw-Rolduc ongeveer vijftig jaar standgehouden. Zoals bekend beslist Bisschop Lemmens in 1945 dat Rolduc vanaf 1946 nog uitsluitend kleinseminarie van het Bisdom Roermond mag zijn en dat het roemruchte katholieke internaat voor heel Nederland dicht gaat. De laatste interne leerlingen van het dan ook gesloten kleinseminarie vertrekken in 1971. Het laatste jaarboek met kronieken gaat over de jaren 1968 en 1969 in één band.

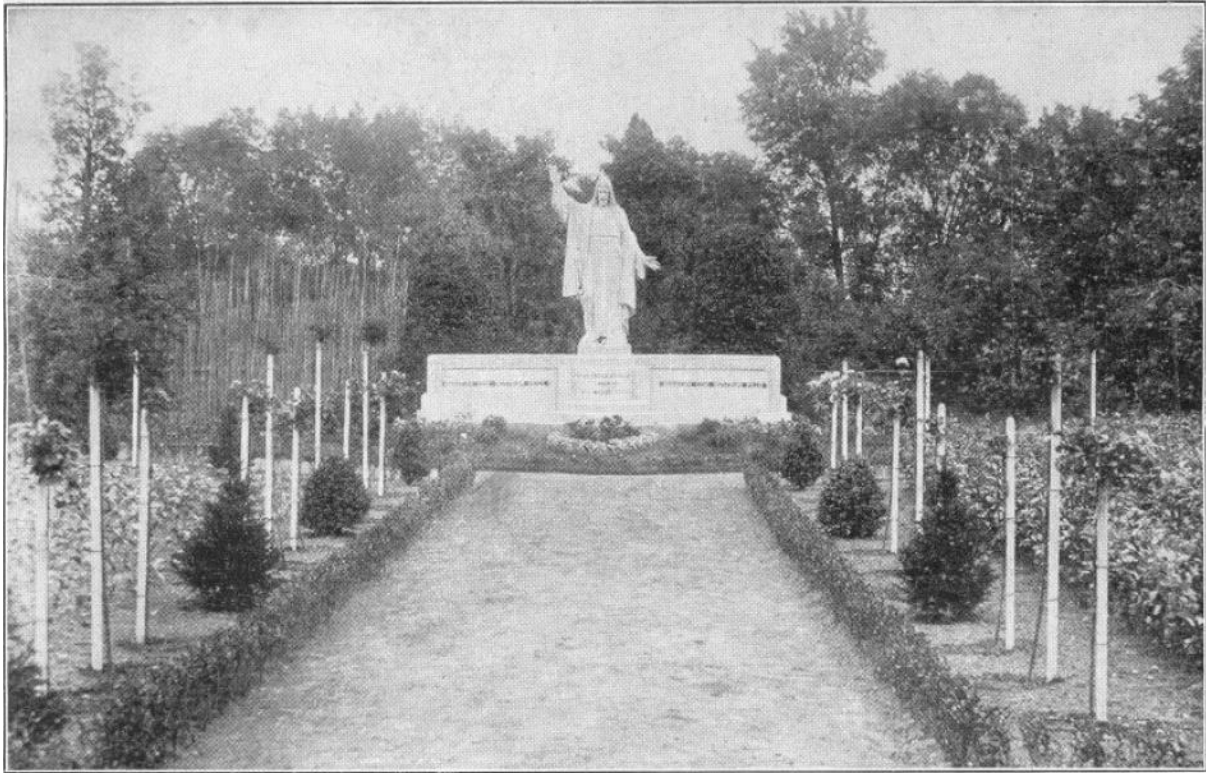
Rolduc wordt een gymnasium en vanaf dat jaar verdampt de algemene onderwijsfunctie van het historische complex geheel. Het gaat gepaard met mooie namen, zoals het Charlemagne College, dat uit College Rolduc met twee locaties (brrrr!) in Kerkrade en het Eikhagencollege in Landgraaf bestaat. Onder verantwoordelijkheid van de Stichting Voortgezet Onderwijs Parkstad Limburg gaat de locatie Rolduc annex eeuwenoud onderwijspark na het schooljaar 2010/2011 dicht. September 2011: nooit meer nieuwe jongens.

Vanaf dit miezerige\jammerlijke einde snel terug in de tijd naar het welbekende jaarlijkse filosofenfeest op donderdag 25 november 1920. Op die datum laat Rolducs eerste kroniekschrijver van de moderne tijd, Leo Linssen, voor de eerste keer het woord 'ijs' uit zijn Pelikanvulpen vloeien. "Gisteren was aller verwachting gericht op het ijs, dat enkele heeren met succes hadden "geprobeerd". Maar helaas, het zou te mooi geweest zijn. De nacht bracht dooi." Deze laatste vier woorden in een kristalheldere korte zin met een prachtig binnenrijm is waarschijnlijk ongewild pure poëzie.

Om het wachten te verzachten, natuurlijk, maar op donderdag 16 december is het dan toch zover. Lees maar: "Het heeft geducht gevoren. Al eenige avonden hebben ijverige handen op de cour belangeloos zonder bijbedoelingen de groote glijbaan gereed gemaakt, die elken dag weer wat verder wordt doorgetrokken. Haast onafgebroken is er alle recreaties gegleden. Maar het haalt (sic) toch niet bij het echte ijs. Vanmiddag verklaren kenners onder de heeren drie vijvers geschikt om bereden te worden. Gelukkig dat het Donderdag is, anders zouden de composities niet veel tijd hebben overgelaten om te schaatsen. Nu worden voor heel den middag de zorgen vergeten en beweegt men zich sierlijk over het niet al te gladde vlak."

De pret kan niet echt lang geduurd hebben, want Linssen noteert op dinsdag 21 december, dat het na een paar dagen dooi weer gevoren heeft. Niet dat men nog aan schaatsen toekomt. Iedereen gaat op die dag naar huis voor de Kerstvakantie. In het duister van de midwinter moeten alle leerlingen via het steile en glibberige bosquet de vertrekpoort zien te verlaten, waarschijnlijk om via de Oostkant het station van Herzogenrath te bereiken en vandaar verder te reizen per trein. Een paar dagen schaatsen en glijden en dat was het voor het eerste geboekstaafde schooljaar. Op donderdag 14 april 1921 roert

Koning Winter zich nog even met een hele dag ijskoude regen en later sneeuw. Het wandelen gaat niet door en de sneeuw verpest de vroege voorjaarsbloeiers in tuin en carré.

BEELD VAN HET H. HART

1921-1922

Geblakerd Bosquet

De eerste notitie van de kroniek van het nieuwe schooljaar, de tweede kroniek, maakt melding van extreem weer. Op maandag 5 september constateert Linssen dat de vakantie om is na een “heelen zomer van hitte en droogte.” “Tuin en bosquet zijn geblakerd en gebrand. De vijvers staan ver beneden normaal peil.” Op woensdag 12 oktober wordt in het carré de cementen deksel van een 150 jaar oude, ondergrondse regenwaterput vrij gegraven en opgetild. Het nagenoeg

lege reservoir, bedoeld om de fontein in het carré te voeden, is in geen dertig jaar open geweest en wordt nu meteen schoongemaakt. De bronnen die in 1104 Ailbertus en zijn broers overtuigden om tussen Kerkrade en Herzogenrath hun klooster te beginnen en die het complex eeuwenlang van drinkwater voorzagen, dreigen droog te vallen. Gelukkig: op zondag 23 oktober zorgt een najaarsstorm voor een enorme plensbui na de Hoogmis. Je hoort de chroniqueur tussen de regels zuchten van opluchting.

1921 is een bijzonder jaar, want Linssen heeft echt iets te melden over ijs. Op woensdag 16 november kan er voor het eerst geschaatst worden op de vijvers. Weliswaar op een veel kleiner oppervlak, omdat het waterpeil nog steeds enorm laag is, maar toch is medio november wellicht de vroegste datum dat er ooit op Rolduc geschaatst is. Van hoger hand verlegt men zelfs de middagrecreatie, want de vorst houdt aan (23 november) en Sint Cathrien geeft op vrijdag 25 november de feestende filosofen “een helderen zonnedag in vollen winter”. En het zwieren en zwaaien op de gladde ijzers of de doorloperijes blijft maar doorgaan tot drie weken aan een stuk. Zelfs “oudere heeren” wagen zich op het ijs. Op twee vijvers wordt het ijs ook fanatiek onderhouden door vrijwilligers die “elken avond” de gaten zorgvuldig komen dichten en de oneffenheden wegstrijken. De stoere werkers wordt toegestaan in de felle kou hun pijp of sigaar op te steken, dat verdienen ze. En dan komt er een passage die onze wenkbrauwen de hoogte in doet schieten en onze mondhoeken omlaag. “Het is trouwens voor heel Rolduc een weeldetijd van rooken; schaatsen zonder rooken schijnt nu eenmaal niet te gaan; en degenen, die niet rijden, moeten toch ook wat hebben, redeneert Mh Directeur, waarmee allen het roerend eens zijn.” Hallo, ja, dat staat er echt, maar het is wel 1921, bijna 1922. “Nieks wie zjwame en piefe op Rollduuc, wah”, zouden ze in Kerkrade gezegd hebben.

Op Sinterklaasdag, dinsdag 6 december, valt de dooi in en komt er een einde aan de pret. Sommigen blijven schaatsen en vallen in de grote plassen water op het ijs. Tegen vier uur in de middag vertrekt de laatste winterkoning op schaatsen. Het duurt maar een week, want op dinsdag 13 december meldt Linssen opgetogen: “Weer wordt er geschaatst voor één dag. Het nieuwe jaar begint bar en boos. Alle leerlingen zitten met kerstvakantie lekker warm thuis bij de kachel. Enkele priesterleraren (“heeren”) zijn achtergebleven in de oude abdij en “worden verrast

door een plotselingen, dicht en, taaien sneeuwval. (dinsdag 3 januari 1922). Er komt geen eind aan: “Heel den nacht is het onafgebroken uit de lucht komen vallen. In de beide carré's ligt een wondere pracht van sneeuw op boomen en struiken.” Dat geldt natuurlijk ook voor het bosquet. Daar breken brede takken van zware dennen af en de bomen vertonen “onwerkelijke en bombastische vormen”. “En over de witte weelde straalt de zon”, besluit de kroniekschrijver zijn ijskoude impressie.

Zaterdag 7 januari: “Eenige liefhebbers van buiten rijden weer op onze vijvers. Zouden de jongens met ijs terugkomen?” Linssen verkneukelt zich. Zondag 8 januari is de laatste dag van de vakantie. Het dooit, schrijft hij. “Er valt een fijne en koude regen: in de sombere stilte drupt 't van de takken en van de dakgoten vóór de ramen. Het zal gauw gedaan zijn met de sneeuw.”

Maandag, de negende, komen de jongens terug. Ze moeten, zwaarbeladen en in het donker, over de modderige lange laan door het bosquet en dan steil omhoog om Rolduc te bereiken. In de rest van januari tot aan maandag 13 februari wisselen dooi, ijzelregen, die de grote cour levensgevaarlijk glad maakt, en snerpende kou elkaar af. Op vrijdag 20 januari geeft de directeur zelfs “ijscongé”, maar dan dooit het weer net. Met man en macht moet de grote cour ijsvrij gemaakt worden na ijsregen. Begin februari is het zelfs zo koud dat enkel twintig bikkels op het ijs te vinden zijn. De laatste ijsdag is 13 februari, maar na de pret komen de problemen: Rolduc zit zonder water, “want vele uren per dag is alle toevoer afgesloten en zitten we zonder.” De kroniek geeft geen duidelijkheid over de oorzaak, maar voor de hand ligt natuurlijk bevroren leidingen op veel plaatsen. Een opmerkelijk feit: in de lange en strenge winter van 1921/'22 was er geen Elfstedentocht in Friesland. Het is onbekend waarom niet. In 1909, 1912 en in 1917 waren er al Elfstedentochten verreden, nadat in 1909 de Vereeniging “De Friessche Elfsteden” was opgericht.

Geen lente in 1922! Na die verschrikkelijke winter botten de bomen langs de ijzeren weg nauwelijks uit in mei, de tuin heeft een ‘wintersch aanzicht’, het carré is grijs, omdat de magnolia nog net in de knop zit. Eind mei moet Linssen zijn toon veranderen naar het andere uiterste. “Het watergebrek is heden - woensdag 24 mei - lcr - daags voor O.H. Hemelvaart, ongelukkigerwijze tegelijk met de hitte, op 't hoogste punt gekomen. Wie zou in zoo'n temperatuur geen behoefte gevoelen om

zich eenige keeren per dag duchtig te wasschen en heel wat van 't frissche vocht door de keel te spoelen? Maar de kranen blijven hardnekkig weigeren ook maar een druppel uit te laten. Nog altijd is het boren zonder resultaat gebleven. Een zweterig stinkend Rolduc is in paniek. Zijn er nog bronnen aan te boren in het bosquet?

1922-1923

Waternood gelenigd

Rolducs annalist Leo Linssen kraait op woensdag 18 oktober al victorie: “Den winter zet in alle vroegte in. Heden zijn de beide groote vijvers (de bovenste vijver en de eilandvijver - lcr) reeds geheel dichtgevroren.

Zouden we een koude moeten verwachten als 't vorig jaar? Voor de ijsliefhebbers een heerlijk vooruitzicht.”

Op woensdag 22 November 1922 alweer goed nieuws. Aan de perikelen rond Rolducs waterleiding komt een eind. Leo Linssen schrijft het zo op: Sinds eenige weken zijn () groote werken in uitvoering aan den bovensten vijver om het verder inzakken van den zuidelijken oever tegen te gaan. Ook de andere vijvers, sinds den waternood van 't vorige jaar tot minimum niveau gereduceerd, worden thans weer op normaal peil gebracht. Onze bronnen geven weer water genoeg om heel Rolduc te "laven" en de vijvers te "voeden". Let op: er staat ‘waternood’ en niet ‘watersnood’, zoals wij nu meteen geneigd zijn te lezen sinds februari 1953. Bedoeld is gebrek aan kraanwater of helemaal geen door problemen met de waterleiding. Het zal echt niet de laatste keer zijn, maar ijspret dit jaar? (1922/23) Vergeet het maar. De schaatsers hebben na 18 oktober geen tijd gehad om hun ijzers uit het vet te halen. Die allereerste koude-inval wordt gevolgd door weken van milde temperatuur tot aan het ‘philosophenfeest’ St. Cathrien. De voetbalwedstrijd tussen studenten van de twee filosofenjaren Inférieure en Supérieure kan zelfs doorgaan, zij het in de regen en door de modder.

Een kletsnatte Kerst en zelfs de kerstvakantie valt in het water: “Regen toen we gingen, regen nu we weer komen. Zal deze “winter” dan niets

dan regendagen hebben?”, noteert de annalist wanhopig. Aan de vooravond van Maria Lichtmis (2 februari, weet je nog?) raast er een heftige storm “om ons huis”. Het hoge ijzerdraadhek dat aan de noordzijde van de grote cour de voetballen van de jongens uit het bosquet moet houden is omgewaaid. Linssen wordt er poëtisch van: “Heel den dag () kletterende vlagen regen op de blinkende cour.” De vakantie tussen het tweede en derde trimester kent een hilarisch begin. Alle jongens moeten midden in de nacht opstaan om de eerste trein in Herzogenrath te halen. Maar ze mogen niet weg zonder de dagelijkse H. Mis. Die begint om kwart voor vier, maar ongeveer na het ‘Confiteor’ aan de voet van het altaar “verzwakt in heel de Kerk het gaslicht en kwijnt weg.” Enkel de kaarsen op het altaar branden nog. Zou die mis nog doorgegaan zijn? Ook in de gangen heerst “een Egyptische duisternis”. Ontbijt bij kaarslicht en “algemeene vroolijkheid”, maar er mag niet getreuzeld worden. “Als de lange stoet de cour overtrekt om het bosquet af te dalen, begint achter het H. Hartbeeld de morgen al aan te lichten.” Ik denk niet dat er nog mensen leven die zich deze apocalyptische morgen uit 1923 nog kunnen herinneren. Het heeft weinig met het weer en het vijverijs van doen, maar ik vond het echt te mooi om over te slaan...

Geen ijspret verder aan het begin van 1923. De voorjaarsvakantie brengt twee weken heerlijk lenteweer. Rolducs tuinen en boompertijen zijn een plaatje. Maar dan zorgen kille regenbuien voortdurend voor corona-achtige toestanden. Geen wandelbedevaart naar Schaesberg op woensdag 16 mei. Pinksteren valt op 20 mei: “Twee gure dagen.” Het uitgestelde directeursfeest valt in het water: al weken geen zon meer, maar dan Vrijdag 22 juni: (daags na het feest) “We treffen ’t best met den jour de jeux: de eerste dag van dezen zomer, dat ’t eens niet regent.”

VIJVER MET BOOTJE

1923-1924

Elektrisch licht

Over het weer van herfst en beginnende winter in 1923 nauwelijks een woord of twee van Leo L. onze pennenlikker. Er zijn belangrijker dingen gaande in het najaar van 1923. De scholen beginnen volle vier dagen te laat, omdat de aanleg van de centrale verwarming niet op tijd is klaargekomen. Langs de cour is een hele nieuwe vleugel aangebouwd en zo goed als af. Op 12 oktober gaat voor het eerst elektrisch licht branden op Rolduc. “Studeren onder zulke lampen wordt werkelijk een weelde”, schrijft de annalist met een prachtige Wagneriaanse alliteratie. Niettemin valt op 15 oktober tijdens de eerste winterstorm met gierende rukwinden het nieuwe licht in het hele gebouw uit aan het begin van de avondstudie. Een enorm gejuich stijgt op, maar de lampen branden alweer na vijf

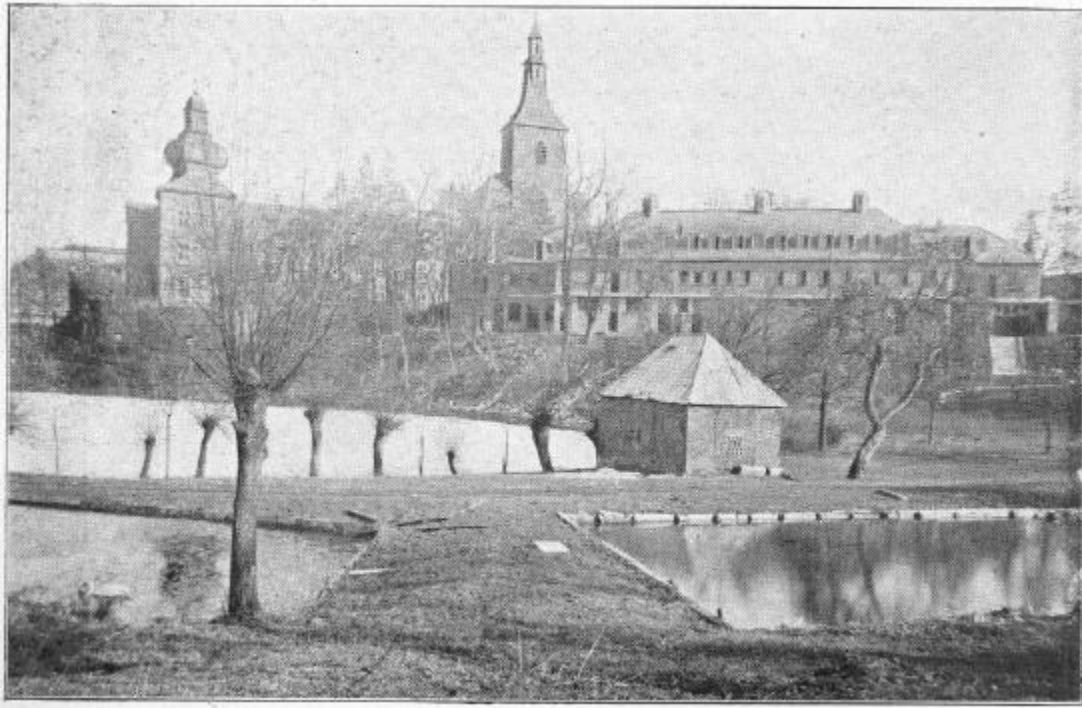
minuten. Iedereen staat dan al te dansen in de halfdonkere gangen. Even later valt het licht voorgoed uit en wordt het souper vervroegd en de bedtijd ook.

Rolduc is met lampen, een nieuwe vleugel in aanbouw en zware gietijzeren radiatoren een modernere tijd begonnen. De watertoren, voorzien van een zware steiger, heeft ijzeren draagbalken nodig voor het stutten van het enorme drinkwaterreservoir. De oude eiken balken zijn versleten. Tientallen jongens en alle zusters moeten twee nachten elders in het complex slapen. De waterleiding blijft ouderwets.

En dan begint toch de winter half december: vorst en dooi worstelen met elkaar. Op en af gaat het weer met als resultaat dat de grote laan door het bosquet in een ijsbaan verandert, waarop niet geschaatst maar wel lelijk gevallen kan worden. Dat blijkt bij de uittocht naar de kerstvakantie op 22 december. Maar op maandag 7 januari 1924 - mijn moeder zaliger mocht aan de Helstraat nummer 6 in Maastricht als jarige baby haar eerste kaarsje uitblazen - als de jongens terug van kerstvakantie door het Bosquet omhoogkomen en onder zich in de steeds donker wordende avond ijs op de vijvers zien glimmen, dan leeft de hoop weer op. Zou het dan toch van komen? Schaatsen deze winter? Onder de kerstvakantie hebben 'eenige heeren zich al ingeoeffend'. En heel wat Kerkradenaren hebben ook lucht van de bevroren vijvers gekregen en zijn toegestroomd. De dag na terugkomst van de vakantie, 8 januari, kan heel ijsminnend Rolduc al op drie vijvers rondjes schaatsen. De banen worden zelf geveegd. Een dag later staat het ijs vol water omdat de temperatuur stijgt, maar het gaat op en neer want een paar dagen verder, op zondag 13 januari, lees ik : "Het ijs is weer als nieuw." Op de grote, bovenste vijver worden in de middag zelfs hardrijwedstrijden gehouden.

De hele maand januari blijft de vorst met de dooi worstelen, maar het ijs wordt door vrijwilligers goed onderhouden, zodat schaatsen vaak mogelijk is. Linssen ziet dat onder de leerlingen de belangstelling voor de schaatsenrijderij afneemt, terwijl bij de leraren, sorry, heeren, steeds meer schaatsers te vinden zijn. Op 17 februari wordt nog steeds geschaatst, hoewel het kerkelijk jaar al tot de vastentijd is voortgeschreden en Pasen in zicht komt. Vrijdag 22 februari is voorlopig echt de laatste schaatsdag van de eerste helft van 1924. En twee dagen later, na een korte dooi, begint de zwaarste sneeuwval sinds mensenheugenis op Rolduc. Geen plaksneeuw, maar doorgevroren wit

poeder. De sneeuwgevechten moeten wachten tot hernieuwde dooi de sneeuw geschikt maakt om ballen te draaien en te persen.

1924-1925

De scheuren en de spleten

Het seizoen 1924-25 is voor de echte schaatser een sof. De kou valt redelijk vroeg in, al eind oktober, maar de vijvers zijn lek en lopen leeg. Het ijs blijft slecht en zo kunnen alleen de happy few zich even uitleven.

En dat terwijl de Sint zowel bij 'heeren' als jongens zoveel nieuwe schaatsen had gebracht...

Hoe pet het was: lees zelf de verzuchtingen van annalist Leo:

“Donderdag 24 October 1924. Vannacht heeft het aardig gevoren; de verwarming wordt in werking gesteld. Heeren van de waterwerken, zorgt toch, dat de scheuren en de spleten dicht worden gemaakt en dat de vijvers vol water komen!”

Maandag, 17 November 1924. “Reeds twee nachten heeft het flink gevoren. Zullen wij thans de schaatsen kunnen onderbinden? Een paar Heeren en jongens zweefden reeds over de gladde ijsvlakte, maar helaas, men durft het voor de heele Rolducsche jongelingschaar niet aan.”

Dinsdag, 9 December 1924. “De vorst zet weer in, en de vijvers zijn alle vol water; wij mogen dus hopen. Daarenboven St. Nicolaas bracht menig paar nieuwe schaatsen, ook voor enkele van de Heeren, zooals verhaald wordt, en die zouden nog ongeduldiger naar ijs uitzien dan de jongens.”

Zaterdag, 13 December 1924. “Weer hebben een paar gelukkigen een uurtje de schaatsen onder gehad, maar hun indruk van het ijs is ongunstig en zoo is de hoop voor de anderen niet groot, wat helaas niet zonder reden blijkt te zijn.”

Na heel veel slecht weer, daarmee is regen bedoeld, natuurlijk, meldt de chroniqueur op woensdag 18 maart, daags voor Sint Joep, dat een rijkje sneeuwval neerkomt. Met sneeuwgevechten, hoogst welkom op een vrije namiddag.

HOOFDSPELERS LUCIFER 1925

1925-26

Vorst

De winter van 1925 is er plotseling en in alle hevigheid. Op woensdag 18 november meldt de kroniek: “De vorst zet zoo hevig in, dat de werkzaamheden aan den nieuwen bouw moeten worden stopgezet.” Wie het woord ‘vorst’ leest als ‘vorstelijk persoon’ begrijpt niet dat het schooljaar ’25-’26 een zeer druk nieuwbouwjaar was op Rolduc en dat de bouwvakkers ruim vorstverlet kregen, omdat iedereen weet dat je bij vriezend weer niet met vers aangemaakte ‘sjpies’ niet kunt metselen. Op bladzijde 114 van het jubileumboek “Rolduc 1843-1943”, verschenen in 1948, toen ik ook zelf verscheen, is op een van jaartallen voorziene plattegrond van de Rolducse gebouwen te zien dat het metselen vooral

plaatsvond aan de noordvleugel langs de grote cour en langs de basse-cour.

Op dinsdag 1 december is het zo koud binnen, dat men de tweede ketel van de pas aangelegde centrale verwarming in gebruik heeft genomen. “’t Is noodig!”, schrijft Leo Linssen en om verwijtende blikken van de provisor, die wellicht dacht voor een appel en een ei door een slappe winter heen te komen qua stookkosten, voor te zijn gaat hij verder met: “Er is een ’n groote massa sneeuw gevallen; De vorst verhindert echter voorloopig nog de gebruikelijke sneeuwgevechten.” Wat is dat voor een bemoeiziek persoon die vorst? Ach nee, je vingers vriezen af als je met zo’n koud weer ook nog buiten met sneeuwballen gaat gooien.

Op vrijdag 4 december eindelijk het verlossende bericht: “dat het ijs al draagt.” Maar wel met de voorzichtige toevoeging “onverwacht en nauwelijks verhoopt.” Door die vreselijke sneeuw natuurlijk, die ook al menige Elfstedentocht heeft verpest. Op Rolduc worden in geen tijd twee vijvers sneeuwvrij gemaakt en halleluja: “En al wat schaatsen heeft, kan zich op ’t ijs vermeien”. Nederland is nog lang niet aan zijn vierde Elfstedentocht toe.

Schaatsen tot aan het vertrek naar huis bij het begin van de kerstvakantie waarschijnlijk, maar dan komt voor de jongens uit Midden- en Noord-Limburg langs de Maas een afschuwelijke klap. Door de zwaarste watersnood sinds tientallen jaren in Nederland moeten zij oud en nieuw op de bovenverdieping van hun ouderlijke huizen vieren, “zonder vuur en licht, terwijl het water onder te klotsen staat in de kamers, alles vernielend of bevuilend.”

Vrijdag 15 januari 1926, het nieuwe jaar, promoveert ‘Mhr Everts,’ cum laude in Utrecht op een proefschrift over de manier waarop Tacitus zijn historiën schreef. Misschien helemaal in het oude Latijn geschreven. Vandaar dat cum laude, natuurlijk. Deze Mhr, die dr. is geworden, is **Pieter S. Everts**, een van de drie telgen uit de Everts-familie, die zeer sterk met Rolduc verbonden was. Mgr. Dr. (h.c.) Willem Everts kwam in 1851 als leraar in Rolduc aan, was van 1868 tot 1893 directeur en mgr. Henri Everts was van 1879-1899 op Rolduc, ook als leraar klassieke talen.

Ik kan me niet vergissen over dat Latijn, want ik vond het 112 bladzijden lange proefschriftje op internet door simpelweg de Latijnse titel in te voeren. Het is nog volop bekend, al lukte het me het te

downloaden ondanks de Google-beloften. De Tacitea enz. is inderdaad helemaal in het Latijn geschreven door Pieter Everts. En nu wordt de laatste zin, die Leo Linssen wijdt aan het proefschriftje van Everts ook helemaal duidelijk. Lees mee: “Ook voor wie het boek van Dr. Everts niet lezen, is zoo’n promotie, en wat er aan vast zit, dubbel welkom, nu er ijs is.” En er staat eigenlijk: “Wie gaat zo’n dissertatie lezen, in het Latijn nog wel. Hallo, jongens en heeren, jullie kunnen veel beter gaan schaatsen want er ligt prachtig ijs en als kado bij dit wetenschappelijk succes mogen jullie natuurlijk een sigaar roken en krijgen jullie een halve dag vrij!! Rolducsche kinnesine of onverholen jaloezie, uitmondend in pesterij.

En dit was het laatste woord over ijs in het schooljaar 1925-26.

WINTER OP DEN VIJVER

WINTER IN HET GROOT CARRÉ

WINTER IN HET KLEIN CARRÉ

1926-1927

Histoire de l'âme

De kroniek van het volgende schooljaar heeft een heel andere toon. De schrijver introduceert zichzelf in een van zijn eerste stukjes als geïnteresseerd in de ‘histoire de l'âme’ in plaats van het vermelden van de gebruikelijke ‘faits diversés’ die elk jaar terugkomen. De zielsgeschiedenis van Rolducs bewoners kan hij toch niet vastleggen en voor veel andere zaken verwijst hij al heel snel naar de andere rubrieken in het jaarboek. We lezen vooral superkorte vermeldingen, meer kleine taalfoutjes en wat het ergste is. Geen woord over de vijvers en of er al dragend ijs op ligt en hoe lang. Deze chroniqueur geeft geen bal om schaatsen. Wel om het uiterst correct vermelden van wetenschappelijke titulatuur en kerkelijke aanspreektitels van bezoekende hoogwaardigheidsbekleders en hooggeleerden, alles in vette kapitalen.

Wel staat hij uitgebreid stil bij de inzegening en ingebruikname van de nieuwe noord-vleugel van de gebouwen langs de cour, met het doorbreken van de ‘heerengang’ en het stormenderhand door de jongens veroveren van de nieuwe speelzalen, alles gelardeerd met teksten van liedjes. Als er een plechtigheid niet kan doorgaan wegens slecht weer of de wandeling in noodweer terecht komt of wandelende jongens ternauwernood kunnen wegduiken voor een op hol geslagen auto zonder chauffeur op een helling (handrem vergeten?), okee. Maar over schaatsen op de vijvers: geen woord of syllabe.

De tijdschrijver vermeldt op zaterdag 23 december 1926, dat iedereen in de vroegen morgen (rond 0.400 uur) op weg naar huis gaat voor de kerstvakantie over bevroren sneeuw en gladde wegen (aha!). En op zondag 19 juni 1927 - aldus de kroniek - “kon de jaarlijksche Sacramentsprocessie van Kerkrade wegens ongunstig weer niet uittrekken, voor 't eerst sinds vele jaren.” Hoezo ongunstig: Stortregen? Storm? Jewitter? Hij vertelt het niet.

Op woensdag 22 juni 1927, bijna aan het eind van het schooljaar, komt eindelijk de aap uit de mouw. Lees mee: “De schrijver, die voor dit jaar op zich had genomen, het dagelijksch gebeuren van Rolduc voor het Jaarboek vast te leggen, heeft zijn werk moeten staken. Andere,

zoo mogelijk nog belangrijker, maar zeker meer dringende bezigheden eischen hem geheel op. De taak wordt thans voortgezet door iemand, die na vijf Kronieken in 't vak niet meer geheel onervaren is.”

De Pelikan-pen, misschien wel ganzeveer, die dit schreef werd vast gehouden door Leo Linssen, die zichzelf geheel terecht aan het slot een mooie pluim op de hoed steekt en voorzichtig badinerend (een echt Rolducs(ch) woord uit mijn eigen tijd), spottend dus, schrijft over belangrijkere en meer dringende bezigheden van de falende chroniqueur. Een anonieme mededeling met afgeschermdde namen, zagezegd, maar het is kristalhelder dat Leo Linssen de kroniek weer moet overnemen van mede-oprichter van het jaarboek Ferdinand Sassen, leraar Grieks, filosofie, geschiedenis van de filosofie en kerkgeschiedenis, zowel op het gymnasium als ook voor de filosofen, van 1919 tot 1939. Een intellectuele mastodont en zeer begaafd leerling, die in 1912 in één jaar zowel zijn diploma gymnasium A als gymnasium B haalde. Deze Ferd. Sassen (Nijmegen 1895 - Lugano 1971) was zeer geïnteresseerd in een academische carrière, had allerlei nevenfuncties, bijbaantjes met de daarbij behorende connecties en beschikte over zeer veel energie en werkkracht, aldus het Biografisch Woordenboek van Nederland deel 1, Den Haag 1979. Een workaholic, zouden we vandaag de dag zeggen. Het leverde hem veel meer op dan een goed lopende kroniek van zijn eigen school. In 1929 wordt hij hoogleraar aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen (Wijsbegeerte, in het bijzonder van de Grieken en Romeinen, geschiedenis van de pedagogiek en de didactiek. In 1945 is hij voor een jaar directeur-generaal van het ministerie van Onderwijs, een van de hoogste ambtelijke rangen en van 1946 tot 1964 is hij hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Leiden. Hij is eigenlijk veel te goed voor het jaarboek van Rolduc. En ook weer niet.

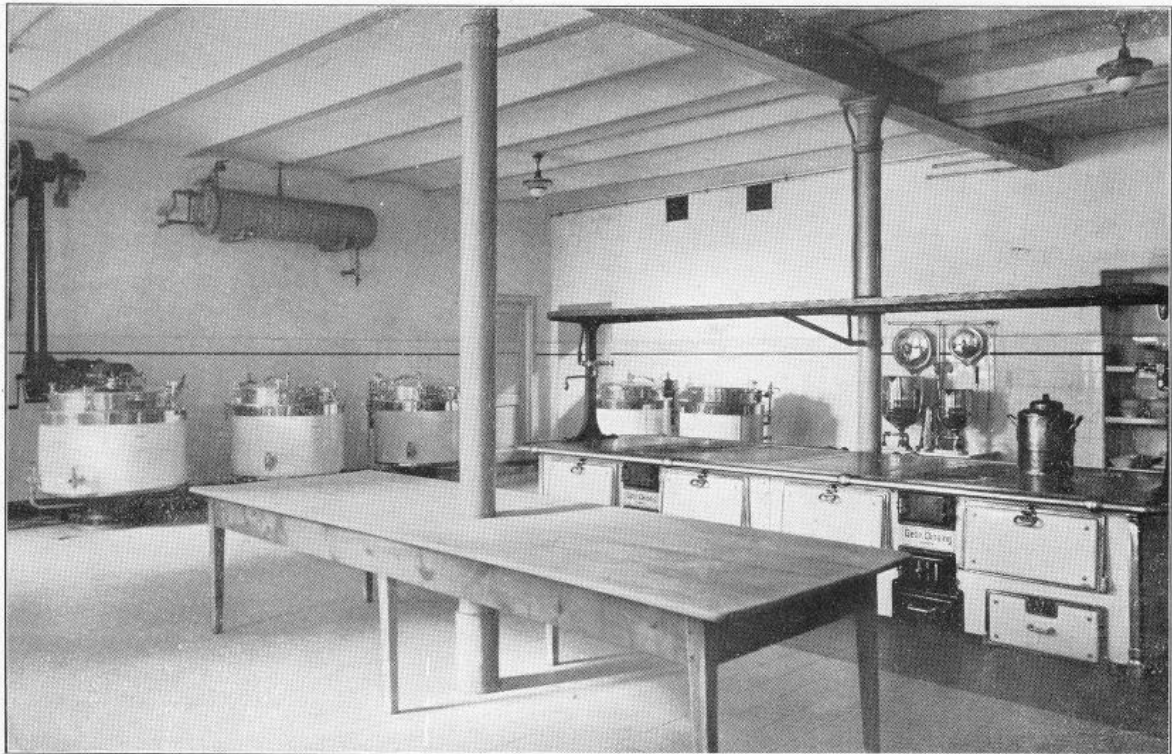
SPEELZAAL

OOSTGEVEL MET ZUIDERVLEUGEL 1924

OOSTGEVEL MET NOORDERVLEUGEL 1926

KOOKKEUKEN

1927-1928

Kraken en scheuren

Qua aantal leerlingen is het schooljaar 1927-1928 voor Rolduc een topjaar. Er zijn meer dan honderd nieuwe leerlingen over bijna alle klassen verdeeld en het aantal studenten filosofie is dit jaar uitgekomen op bijna 80. Als al die jongens en 'kuusje' maar plek hebben op de vijvers, als er ijs ligt.

Dat duurt even, maar op vrijdag 16 december komt de verlossende kreet in de kroniek: "Het vriest ouderwetsch." Dit keer niet "geducht", maar het klinkt wel als: "'t Jiet aon!! 't Sel heeve!" Een jaar lang niks gelezen over schaatsijs en dan in een keer, nog wel vijf dagen voor het officiële begin van de winter op de midwinterdag, als de zon qua breedtegraad het verst van ons vandaan staan: op de steenbokskeerkring. "Gisteren durfde nog niemand op 't ijs", gniffelt Leo Linssen, maar vandaag trotseert een ploeg stoere werkers alle kraken en scheuren om het dunne laagje sneeuw van de vorige dagen weg te vegen. () Zonnig en windstil. () Het ijs zelf is in de beste conditie: dat belooft wat!"

En het ijs deed wat het belofde. Op zaterdag 17 december de hele middag ijspret en nog wel op drie vijvers: dat kunnen alleen maar de bovenste vijver, de keukenvijver en de eilandvijver zijn. De chroniqueur ziet veel onzekere schreden eerst, maar dan komt iedereen in zijn slag - ik vertaalde hier even: "de oude vertrouwdheid op de schaats is weer gauw herwonnen", staat er echt. Wat een taal 93 jaar geleden! Er worden vooral veel rondjes gereden en Leo Linssen ziet nieuwe sterren verschijnen en mensen met ster-ambities. "en onvermoeid gaat de lenige beweging der lichamen over de gladde vlakke," besluit hij zijn verbale juich-ouverture over het begin van nieuwe schaatsseizoen. Hebben Ard en Keessie en al die andere Hollandse en Friesche kampioenen soms ook op Rolduc gezeten?

Een dag later, zondag 18 december, is het stukken stiller op de bevroren vijvers. De compositiedagen staan voor de boeg en in dat licht is het toch nog druk, maar afgezet tegen die eerste dag is het stil. "Er is immers nog zooveel te blokken!" concludeert en waarschuwt Mhr Leo.

Leuk die dubbele 'o' in dat woord 'zooveel'. Al lezende geef je daardoor een flink accent en je trekt het langer net als bij het voorlezen van o-woorden aan kinderen, kleuters en peuters. En toch was het de doodnormale spelling in die dagen.

Woensdag 21 december 1927, echt, de midwinterdag, en toch is het voorbij. "Na 10.00 uur treedt de dooi in - let op dat je hier niet 'dood' leest - en 's middags staan er al grote plassen op het ijs, maar er wordt doorgereden en gegleden "to the bitter end", schrijft de schrijver van de kroniek. Het eerste Engels/Amerikaans schuifelt de normaal zo plechtstatige taal binnen. Toen al ... heel jammer, vind ik dan.

Op 23 december gaat de jongensmeute op kerstvakantie. Voor deze keer hoeft niemand godsallejesvroege (excusez le mot, lecteur, -trice) om half vier van zijn stroozak af te komen, een heilige mis door te suffen en door een ijzig of modderig Bosquet in het pikkiedonker naar het stationnetje van Herzogenrath te lopen met de bagage in ieder geval niet in rolkoffers. Rolduc mag met extra sneltrams vanuit Kirchrao naar Heerlen in de middag. Ha, dat is andere koek. In december 1924 ging het nog op de oude manier door het bosquet in het donker, dat is nu 'vroeger' geworden.

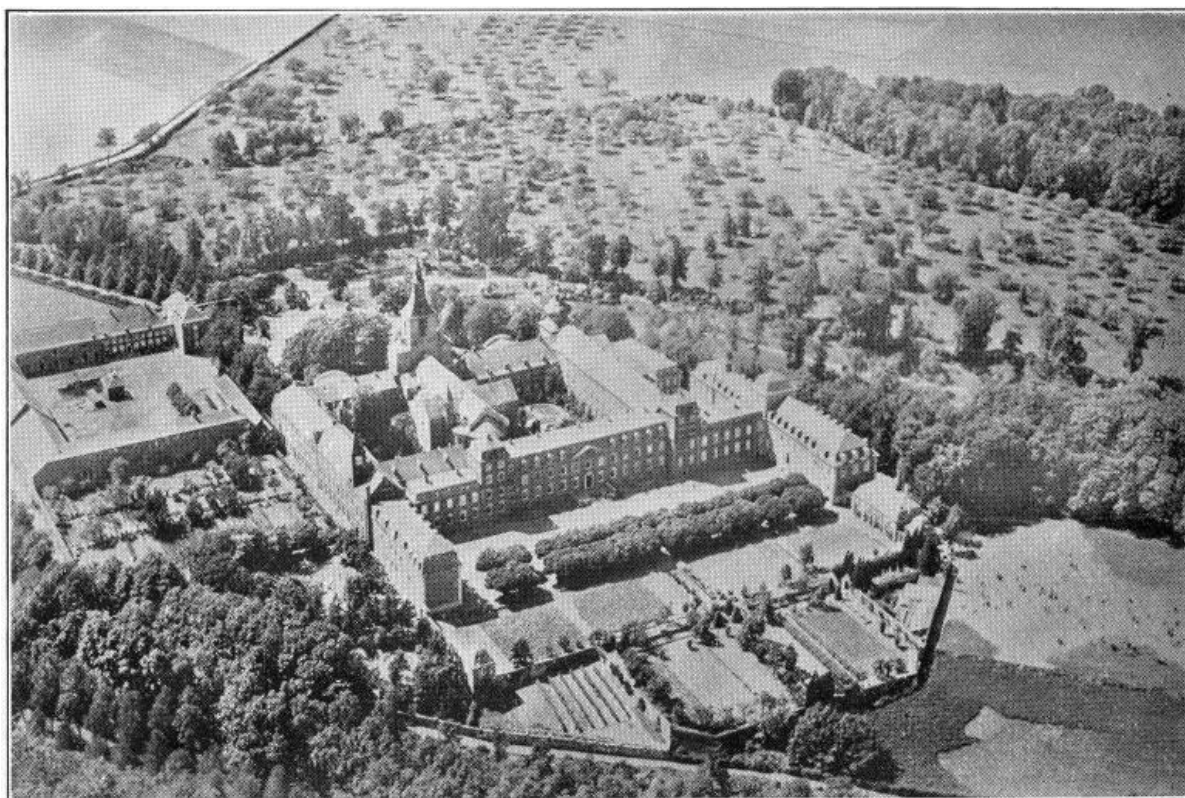
En de terugkeer op maandag 9 januari gaat vanaf station Heerlen ook per sneltram. Het was koud, maar gezellig thuis, dat is het belangrijkste gespreksonderwerp van de reizenden. En dan begint het te regenen. Het lijkt erop, dat de tweede winterhelft echt Hollands is geworden. Laffe kou en nattigheid. Want geen woord meer over vorst of ijs of vijvers tot en met het eind van het schooljaar, half juli, ongeveer. De jongens komen zelfs met prachtig zomerweer terug van de vakantie tussen het tweede en het derde trimester op maandag 23 april. Toch is er in ander opzicht nog extreem weer te melden: op zondag 29 april wordt het succesvolle Halfvastentoneel Vondels 'Jozef in Dothan' voor de tweede keer opgevoerd in de aula als benefietvoorstelling voor de bouw van een nieuwe parochiekerk aan de Holz in Kerkrade. De zaal zit vol "met een uitgelezen publiek uit Zuid-Limburg. Als de pauze van het stuk begint, regent het buiten flink. De gasten moeten binnendoor via de gebouwen naar de speelzaal, waar een "welvoorzien buffet is aangericht". Als iedereen terug is en weer zit en het tweede deel van de voorstelling al een eind op streek is, breekt er buiten een enorm onweer los. Niemand van het publiek heeft nog nooit zo'n zwaar onweer meegemaakt, Bliksem en donder volgen elkaar in rap tempo op

en de donderslagen dreunen door het gebouw. Dan valt het licht een paar keer uit en gaat weer aan. De zaal wordt onrustig en als na het slotapplaus de buitendeuren opengaan, blijkt er een ware wolkbreuk te vallen. Geen doorkomen aan. De sneltram naar Heerlen is uitgevallen en het is ook niet mogelijk is te voet naar de halte te komen.

Honderden gasten staan hevig bezorgd om de thuisgeblevenen te wachten in gangen of in de vestibule of de aula zelf. Een uur voor middernacht kalmeert de regen en houdt op. Dan keert de rust weer en zoekt iedereen zijn eigen weg naar huis.

Op de Kerkraadse processiezondag opnieuw extreem weer. In alle vroegte stortregent het zo hevig dat de stadprocessie niet door kan gaan en dat al voor het tweede jaar achter elkaar. Buien blijven de hele dag vallen. Hetzelfde geldt voor het naamfeest van directeur Antoon van de Venne, veel later Presidentsfeest genoemd. De grote gymnastenshow op de cour met muziek van harmonie en orkest wordt al na een half uurtje afgebroken: men vlucht de nieuwbouw in. De dag erna: veel minder regen dan gisteren, dus Jour des Jeux.

De overgangsexamens beginnen half juli bij een heftige hittegolf. Eigenlijk geen doen, maar de jongens moeten toch volhouden, de stakkers. Linssen verzucht zwetend in zijn toog: "Wie zou ook in de laatste ronde den moed nog verliezen?"

ROLDUC IN VOGELVLUCHT (OOSTZIJDE)

1928-1929

Wat een winter: griep en ijs.

Nauwelijks zes stukjes onderweg over het nieuwe school of de tijdschrijver lijkt overvallen door een putdiepe depressie. Hij ziet veelkleurige bloemen in de carré's afsterven. Vallende bladeren ziet hij en vale tinten die zich over tuin en bosquet slingeren. Morgens die opdoemen in nevels. Grauwe regendagen ook, druilerig van licht en somber. Honderden jongens kunnen niet naar buiten en drommen Samen in de gangen en als de regen ook maar even stopt, stormen ze de groote cour op voor beweging en een frisse neus, Het is toch niet om te filmen: Op Allerheiligen en Allerzielen, op donderdag en vrijdag, wanneer een kleine dodenherdenking wordt gehouden op het kerkhofje in de tuin voor alle mensen die afgelopen jaar op Rolduc kwamen te overlijden, sneeuwt of regent het eindelijk eens niet! Op maandag 7 januari 1929, is iedereen terug van kerstvakantie. Het vriest. “zouden we van dezen winter dan toch nog iets te verwachten hebben?” vraagt de kroniek en geeft enkele paragrafen later zelf het antwoord. En wel direct al op de volgende dag: “Al is het ijs nog zwak, we mogen het vandaag eens op één vijver bij partijen probeeren. ’t Mocht eens voor één dag zijn! Het wordt een totale deceptie, een diepgevoelde teleurstelling, want de groepjes proefschaatsers ontdekken tot hun verbijstering dat het ijs van de middelste vijver - de keukenvijver of de eilandvijver - door enthousiastelingen uit Kerkrade tijdens de kerstvakantie van twee weken finaal kapotgereden is, omdat het “Kerkraadsche publiek” al te voorbarig was. De directie van Rolduc komt meteen in het geweer en laat een gepeperde “mededeeling in den Zuid-Limburger” verschijnen. Dat het ijs te Rolduc voortaan alleen toegankelijk is met een toegangskaart die mondjesmaat af te halen is bij de portier. En als er “Rolducsche leerlingen” op het ijs zijn, dan is er geen toegang voor anderen en ook niet na vijf uur “’s namiddags”. Dat zal ze leren, die ijspretbedervers, maar het wordt niet duidelijk of deze opgelegde inperking gewerkt heeft.

Gelukkig blijft het ijs liggen en aangroeien, want van woensdag 9 tot zondag 13 januari kan er volop geschaatst worden. Al wordt het de krabbelaar nu teveel en blijven de goede, strakke rijders over. De krabbelaars en struikelaars zijn 't gauw moe en trekken zich met pijp (!) en kaarten terug in de speelzaal.

Na het heerlijke schaatsweekend is het al meteen uit met de pret. Dooi en sneeuw staat er bij maandag 14 januari, sneeuw en nog eens sneeuw uur na uur neerzijgend op Rolduc. Er valt een "eindelooze stilte over ons landschap."

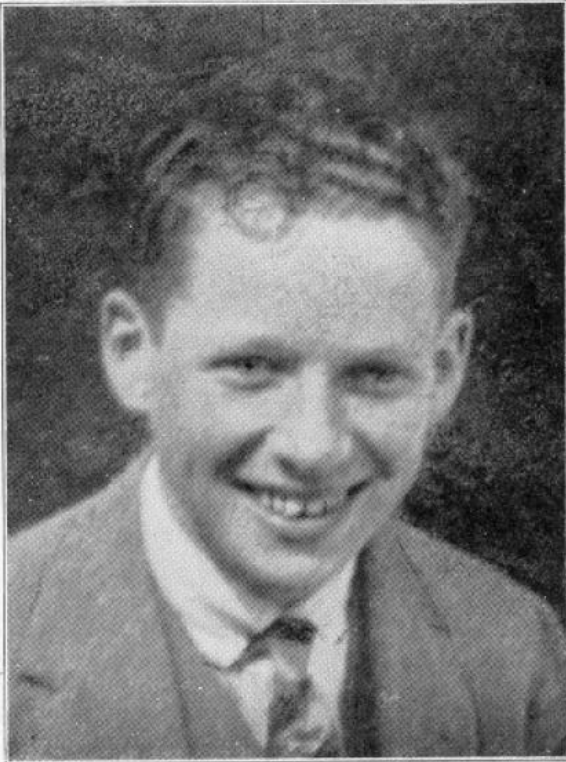
Triomfantelijk tegen het einde van die week op donderdag 17 januari: " 't Vriest weer." Met man en macht wordt er gewerkt om de bovenste vijver sneeuwvrij te krijgen. " 't Lijkt vergeefs. De dooi valt weer in. En dan gaat het op en af. Zondag 20 januari is er nieuw ijs en de sneeuwruimers van een paar dagen eerder zijn blij. Ach het is maar voor één dag, want het dooit dan drie dagen; donderdag staat weer iedereen op schaatsen en de rest van de week ook. Woensdag 30 januari: sterke dooi en iedereen denkt dat het nu afgelopen is met zwieren en zwaaien. Niks hoor: de volgende dag is het ijs weer prima in orde. Ook in de eerste februaridagen gaat het ijsvermaak nog steeds en tijdens de Carnavalsdagen vanaf 10 februari zakt het kwik zelfs tot min 14 met scherpe oostenwind. Niemand van de jongens waagt zich op de cour en alleen enkele "Stoïcijnsche Philosophen" blijven op het dikke ijs hun rondjes draaien ondanks kou en snijdende wind. Geen wonder dat op carnavalsdinsdag, 12 februari, in alle vroegte in Leeuwarden de vierde officiële Elfstedentocht begint. Strenge kou, matig ijs melden de 'Friessche' kronieken en de winnaar is: Karst Leenburg in elf uur en negen minuten.

Donderdag 14 februari: Valentijnsdag, maar dat was toen nog niet overgewaaid uit de twee intense Angelsaksische cultuurzones in het nabije en verre Westen. Maar wel: de koudste dag van winter 1929 met achttien graden vorst. En wat erger is: 80 jongens, bijna een kwart van de jonge populatie, liggen in bed met een stevige griep. Zo ook zeventien zusters en dat is een derde deel van het convent, dat Rolduc huishoudelijk in veel opzichten draaiende moet houden. De zieke zusters hebben het werk moeten staken. De "Heeren" zijn stoer en blijven doorwerken of in de taal van de late jaren twintig in de vorige eeuw: "Zij houden zich manmoedig op de been." Manmoedig? Nee, mammoetig: als mammoeten wellicht.

Vanaf zaterdag 16 februari gelden de eerst corona-maatregelen avant la lettre: Er wordt een nieuwe dagorde ingevoerd in verband met “den algemeenen ziekte-toestand”: langer slapen en korter lessen. Iedereen, ziek of gezond herademt. “Het ijs houdt aan”, maar daar hebben al die griepkoppen niks aan. Op zaterdag 23 februari overlijdt na een ziekte van drie weken René Tilman in het ziekenhuis van Kerkrade (HBS 3). Of deze jongen aan de griep overlijdt is niet duidelijk, al ligt het voor de hand. René, vijftien jaar?, is het enige kind van zijn ouders. “Heel Rolduc deelt in den rauw” (sic), schrijft de kroniek.

De uitvaart van Tilman is in de Bossche kathedraal en de begrafenis in Vught. Op woensdag 27 februari. Die dag zijn er nog “te Rolduc eenige verdachte ziektegevallen”. De spanning stijgt en de bezorgdheid natuurlijk ook. Waarop de directie besluit de Paasvakantie te vervroegen en te verlengen. Van 1 maart tot 2 april. Een soort thuisquarantaine om uit te zieken, want van studeren komt zo toch niks meer. Maar Leo Linssen zit nog met zijn hoofd bij het schaatsen, want op de dag dat de vakantieverlenging wordt bekend gemaakt, lezen we in zijn kroniek: Voor ’t laatst wordt er nog op onze vijvers gereden. We hebben dit trimester alle Zondagen op één na en de meeste werkdagen kunnen schatsen. Wat een winter!” En hoeveel vorderingen er bij het kunst- en schoonrijden, vóór- en achteruit onder groot en klein er zijn gemaakt? Nog nooit zoveel als dit jaar.

En het gaat maar door: op vrijdag 1 maart signaleert de kroniek nog enkele Heeren die na den middag op den bovensten vijver in de stralende lente-zon rijden. Zondag 3 maart is voor chroniqueurs gevoel de laatste dag van den winter. “Onze vijvers zijn overvol van het Kerkraadsch publiek. Maar de dooi treedt in.() ’t Is gedaan!”

R. TILMAN. †

René Tilman. †

„T'is hemelsche welde, daer Godt die siel stelde.”

Zoo las ik in een oud liedboek en ik haal deze woorden aan, zonder vrees, daardoor opnieuw de wonde te openen, die nauwelijks begint te heelen in 't hart der ouders, die treuren over 't verlies van 't grootste deel van hun levensvreugd en levensweelde. Het is stil geworden en eenzaam in dat groote huis, waar zijn jeugd blijden lach en vreugde bracht, waar een zoo ruime plaats voor hem was ingeruimd.

Zijn plaats blijft ledig ook in onze breede rijen, waar wij hem zoo noode missen.

René kwam in ons midden voor ongeveer vijf jaren, met de diepte der kinderlijke onschuld, met de macht der argeloosheid in die kijkende oogen, die wijd opengingen en straalden, waar zij mochten vinden genegen goedheid en vertrouwen.

En weldra was hij vertrouwd met dat nieuwe leven, meelevend met de velen, meevoe-

lend ook alles wat er omging in onze kleine samenleving.

Aarzelend eerst in de keuze zijner studierichting, vond hij weldra zijn weg en verblijdend waren de vorderingen van de laatste jaren.

Gelukkig en tevreden heeft hij zich hier gevoeld en diep in zijn hart lag een groote liefde voor Rolduc; vond ik toch aangetoekend in zijn boekje van de dagelijksche gebeden bij de intenties van zijn dagelijksche H. Communie: „Maandag voor de Missievereeniging”, „Dinsdag voor Rolduc.”

Waarom zou ik hier onvermeld laten, hoe hij ijverde voor de „Rozeblaadjes van de kleine Theresia”, hoe hij velen met zijn vriendelijken aandrang wist over te halen om een abonnement te nemen? Kinderlijk blij was hij dan, hij, de groote jongen reeds, wanneer hij bij 't rondbrengen der nieuwe aflevering telkens kon zeggen: „Ik heb al weer een nieuwe abonné”.

Was de milde vrijgevigheid van de leden

der tennisclub, die een aanzienlijk bedrag bijeenbrachten voor H.H. Missen, niet een bewijs, hoezeer zij de vriendelijkheid en 't belangeloos werken van René als secretaris der vereeniging, waardeerden? En de tranen, die ik zag in de oogen van u, zijn klasgenooten, toen wij hem een laatste bezoek brachten, terwijl hij daar vredig roerloos neerlag in de groote rust, waren ze geen blijk van oprechte droefheid over dat verlies en van medelijden met dat leed? En 't bloemstuk kon niet kostbaar en fraai genoeg zijn, want 't moest verzinnebeelden en tot uitdrukking brengen uw hartelijke genegenheid.

Zoo had René door zijn opgeruimd vriendelijk karakter, door zijn welwillendheid veel vriendschap en waardeering gevonden in en buiten Rolduc. Dat blijft voortleven in het dankbare vriendenhart.

Getroffen heeft mij altijd en telkens weer opnieuw de kinderlijke liefde en de eerbied van René voor zijn goede ouders. Vandaar dat onbeperkt vertrouwen; wat vader en moeder deden, was welgedaan. Dat kon zoo spontaan tot uiting komen. 't Gebeurde in 't begin van zijn verblijf te Rolduc. René zat in de voorbereidende klas en verwachtte voor de eerste maal bezoek. Wat duurde die les lang! Eindelijk, daar hoorde hij de auto. Zonder zich lang te bedenken en zonder verdere plichtplegingen is hij al door 't raam verdwenen om zijn ouders hartelijk te begroeten.

Diezelfde gevoelens openbaarden zich zoo heerlijk, toen hij vernam dat de cijfers van zijn laatste getuigschrift weer op goede vorderingen wezen. „Nu zal vader echt tevreden zijn!” „Wat zal moeder blij zijn!” Zoo ook tijdens zijn ziekte. Toen na eenige dagen de toestand eenigszins verergerde, achtte de Z. E. Heer Directeur 't toch beter, de ouders op de hoogte te stellen van de ongesteldheid van René. Bij mijn dagelijksch bezoek vond ik hem zeer onrustig, hij meende dat die brief dienzelfden avond nog zou besteld worden, en, zoo zeide hij: „dan zullen mijn ouders onmiddellijk vertrekken, dat weet ik zeker, zij zullen diep in den nacht hier aankomen en 't is toch zoo koud.” Ik rekende hem voor dat 't onmogelijk was. Toen berustte hij en

was innerlijk blij zelfs, al vond hij 't niet noodig. Hij voelde zich niet ernstig ziek en daarbij, hij was altijd gezond en sterk geweest.

Den volgenden dag zijn de ouders gekomen, zij zijn bij hem gebleven tot 't droevig einde.

Na ongeveer acht dagen werd de toestand van René gevaarlijker en daarom werd hij voor verdere verpleging overgebracht naar het ziekenhuis in Kerkrade. Een operatief ingrijpen werd noodzakelijk. Dat bracht een aanzienlijke verlichting in die pijnlijke benauwdheden en gedurende eenige dagen scheen een aanmerkelijke beterschap in te treden.

Vrij onverwacht kwam een ernstige wending en Vrijdag 22 Februari werd René ten volle bediend. Kalm, met volledige berusting in den heiligen wil van God nam hij 't op en met groote godsvrucht ontving hij de laatste H.H. Sacramenten. De uiterste pogingen werden nog in 't werk gesteld voor zijn behoud. 't Mocht niet baten.

Ontroerend was 't afscheid van zijn dierbare ouders, toen zijn hart niets anders had te spreken dan woorden van dank voor de schoone jeugd, die zij hem hadden bereid. Tranen, tot nu toe zorgvuldig verborgen gehouden, braken los; 't waren de eerste tranen van droefheid van de ouders over hun kind, nu weldra een einde zou komen aan hun zorgen voor zijn welzijn, nu geen hulp meer baten kon en zij zelf niet konden helpen.

Zaterdagavond, 23 Februari ging hij heen „naar God, Die zijne jeugd verblijdt” met nieuw leven en eeuwige jeugd. Zijn laatste woorden waren: „Ik ga naar den hemel.”

Ik heb geen schooner woord gevonden dan dit, zijn laatste woord, om weer te geven: de gelatenheid, waarmee hij leed; de blijmoedige berusting in het afscheid van dit leven, dat voor hem nog vol beloften was; 't verlangen naar het eeuwige, dat hem had bevangen.

Met de kracht van een sterk geloof, met de zekerheid van een geloovig vertrouwen, met den drang van zijn vurige liefde is hij omhooggestegen. „De hemel trekt”. Dáár zal hij bidden en hemelschen troost vragen voor zijn zwaar beproefde ouders, om met chris-

telijken moed en berusting te dragen dat onherstelbaar verlies, dat leed niet uitgesproken noch te spreken, dien rouw die niet wil wijken.

Dáár zult gij, René, niet vergeten uw lezaren en medeleerlingen, die bedroefd waren en getroffen bij uw heengaan; bedroefd, omdat 't afscheid zoo vroeg en onverwacht gekomen is, getroffen, omdat uw afscheid zoo schoon was en zoo stichtend en zoo hoopvol.

Nog ligt versch in ons geheugen die droeve ijzigkoude morgen van den 27sten Februari, toen wij hem begeleidden „naar de uitvaartsmesse” in het heiligdom der „Zoete Lieve Vrouw”. Indrukwekkend was die plechtigheid, treffend die algemeene belangstelling.

Vita, dulcedo et spes nostra, salve!

Ons Leven, onze Zoetheid, onze Hoop, wees gegroet!

Aan de „Zoete Lieve Vrouw” bracht René met zijn goede ouders altijd 't laatste bezoek bij 't einde der vacantie. Voorbij Haar hoogverheven beeld brachten wij hem naar de laatste rustplaats.

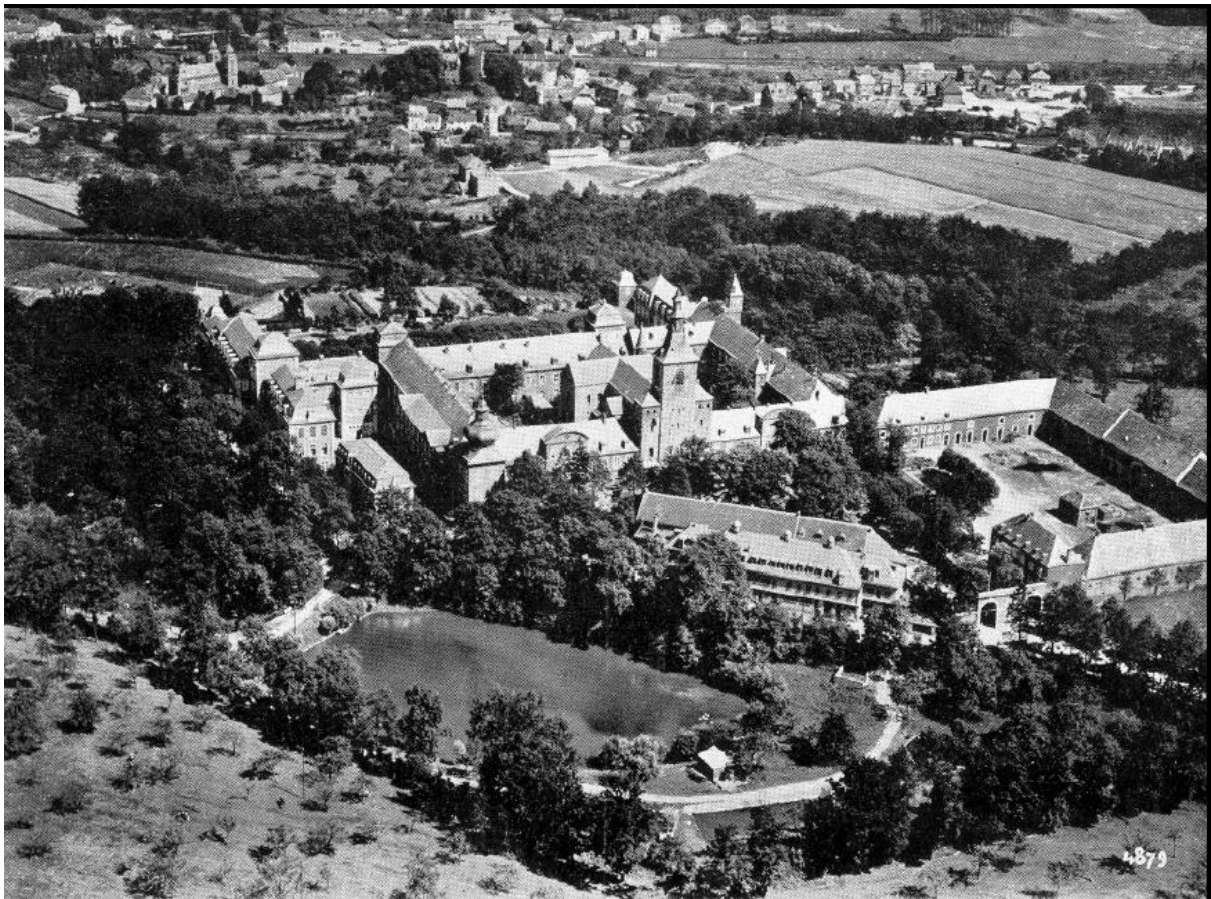
„In paradisum” klonk de bede.

En gij, die deze regels leest en beluistert den stillen weedom, waarmee ze zijn geschreven, gij allen wilt bidden, dat hij ruste in vrede, dat hij leve in hemelsche weelde.

X.

HET KERKHOFJE

ROLDUC IN VOGELVLUCHT (WESTZIJDE)

Photo K. L. M

1929-1930

Flutwinter met mijnscheuren en geen water

Door het woeste winterweer van het verleden schooljaar is op veel plekken de verharding van de grote cour opgevroren en er zijn grote gaten gevallen.

Aan het begin van de nieuwe kroniek meldt de 'interne journalist' op 6 september 1929 dat de groote speelplaats weer mooi vlak is gemaakt en dat er een flinke novomaclaag is aangebracht. Wij zouden nu spreken van zoab, zeer open asfaltbeton of gewoon asfalt. Het mocht wat kosten in die dagen.

Op zondag 8 september wordt de benoeming bekend van Ferd. Sassen tot hoogleraar in de faculteit der Letteren en Wijsbegeerte aan de Universiteit van Nijmegen. Merk op: de universiteit wordt niet 'roomsch-katholiek' of zelfs niet enkel 'katholiek' genoemd. Een zeer vroeg teken des tijds voor het einde van het rijke Roomsche leven? De benoeming wordt een belangrijk verlies voor Rolduc genoemd. Ook voor het jaarboek, waarvan hij met Linssen de oprichter was, al had hij wel wat beters te doen dan de kroniek bij te houden en hield hij niet van schaatsen. Opvolger van prof. dr. Sassen als kroniekschrijver is J. Metzmakers. Deze Joannes P. J. Metzmakers is net als Leo Linssen neerlandicus, Maar dan van academisch niveau, studeerde Nederlandse taal, Letterkunde en Geschiedenis in Utrecht, was voor zijn priesterwijding op 20 maart 1915 al leraar op Rolduc en student te Utrecht vanaf 20 december 1914. Metzmakers is niet zo oud geworden. Geboortig van Roermond op 22 februari 1891 overleed hij op 15 mei 1944 op Rolduc en werd daar ook begraven, 53 jaar oud. De winter van het schooljaar 1929-1930 stelt niet voor. Maar ook door en andere oorzaak kan er nauwelijks of misschien wel niet of nooit geschaatst worden op de vijvers.

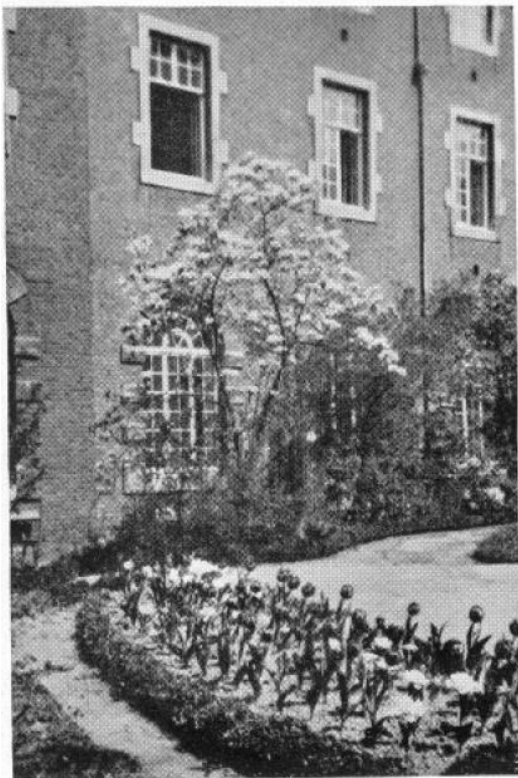
Op woensdag 2 oktober meldt de kroniek dat het watergebrek te Rolduc zich meer en meer doet gevoelen. "De bronnen", zegt de kroniek, "die de inrichting eeuwenlang van heerlijk water voorzagen, en daarenboven de vijvers vulden, leveren zoo goed als niets meer. Drie vijvers staan dan ook ongeveer droog, mede ten gevolge van de mijnscheuren. De regen bleef langen tijd uit, zoodat zelfs een gebed voor regen door Z.D.H. den bisschop werd voorgeschreven. Goddank komt er eene gunstige verandering; de regen valt eenige dagen in stroomen neer. Langs allerlei omwegen - omdat het groote reservoir in het carré ook gescheurd is - wordt dit water nu geleid naar den vroegeren gasketel naast het zusterhuis en krijgt men eenige reserve." Heel zakelijk en beknopt wordt hier een enorm Rolducs probleem aangegeven. Dat schaatsen, alla bonheur, maar geen drinkwater, dat is vele malen ernstiger voor zo'n grote, bloeiende school.

Het zal duidelijk zijn dat de winter van 1929/1930 de fanatieke schaatsers zogezegd vies in de kou heeft laten staan. Dat was wel een laffe kou, gepaard gaande met veel regendagen. De hele Kerstvakantie verregende en januari ook. De kroniek gaat niet meer over ijs, vorst en dooi, maar over de watervoorziening van het historische

onderwijscomplex. Op vrijdag 16 mei 1930 lijkt het erop dat een enorm probleem eindelijk is opgelost. Rolduc is aangesloten op het waterleidingnet, want vanuit de stad zijn buizen doorgetrokken naar Rolduc na “een lange onaangename strijd over de vraag of de gemeente Kerkrade die buizen over een bepaalden weg mocht aanleggen ja of niet.”

Eind juni wordt het snikheet in 1930 en precies dan vallen de eindexamens voor de gymnasiasten en de echte seminaristen. En iets verder in die maand: “verschillende zware onweders met hagel en regen en precies dan slaat men weer aan het verbouwen en uitbreiden: een verdieping op dortoir, slaapzaal III aan de carrékant. Het dak moet er daar af en dan zijn ook enkele “heerenkamers” dakloos, terwijl het oude dakwerk rot en versleten blijkt. Een ouderdom van enkele eeuwen is misschien te oud. Rolduc pakt het fors aan. Er wordt een ijzeren mast van de nodige meters opgericht op de cour als hulpconstructie voor het terugplaatsen en repareren van daken.

Half juli mogen de jongens op stap met de trein naar Aken voor een vroom uitstapje naar een soort Heiligdomsvaart. De dag begon met grijze lucht, bleef vooralsnog droog *op 't Holles*, maar als de Aakense relieken den volke getoond worden - ondermeer de lendendoek van Jezus aan het kruis - komt de regen met bakken uit de lucht. De relieken zijn hoog en droog maar de pelgrims hebben geen bescherming tegen de elementen en zijn na anderhalf uur doorweekt tot op hun huid. Om 12.00 uur gaat de befaamde Dom van Aken voor de jongens open en mogen ze uitdruppen op de kerktegels en zich vergapen aan het interieur, het glas-in-lood en de rest van de kerkschatten. Dat maakt indruk. Na de geest komt ook het lijf aan de beurt. Een ‘coena magna’ een vorstelijk diner, zegt men nu, in de lange overdekte wandelgang van het oud Kurhaus leidt tot genot en feeststemming en al snel schallen de “blijde gezangen” uit vele jongenskelen.

LENTE IN HET CARRÉ!

LENTE IN HET CARRÉ!

1930-1931

De waterleidingsoap

Met de beschrijving van dit schooljaar sluit ik de eerste decade of tien jaar van de kroniek van Rolduc in de jaarboeken af. De start van mijn beschouwingen kende een forse ouverture. Na dit schooljaar schrijf ik nog enkel korte overzichten van telkens tien schooljaren bij elkaar genomen met de focus op het winterweer, de vijvers en het ijs. Het gedrag van het water direct rond Europa's mooiste en best bewaarde abdij (vind ik) is voor mijn gevoel het wezen van het fenomeen Rolduc. Ik sluit dan af met een slotbeschouwing over hoe het verder zou kunnen.

De kroniek, die in de herfst van het jaar 1930 begint meldt op woensdag 5 november dat deze dag eindelijk een "zonnedag" is. Merkwaardig dat het schijnen van de zon op een dag zo belangrijk is, zou je zeggen. Maar in dit geval is er aan de zonnestrallen een lange, lange regenperiode voorafgegaan. De jongens mogen op die woensdag meteen een lange wandeling maken.

Pas op zondag 8 februari 1931 komt er een winterse mededeling. Belangrijk genoeg voor een letterlijk citaat: "Het heft een paar dagen nogal hard gevoren en er is ijs op de vijvers, voor zoover er water in is. Eenigen wagen zich op het ijs, maar weldra is het bedekt met water en zoo komt er van ijssport dit jaar maar bitter weinig."

Op zaterdag 14 maart schijnt de zon weer na weken zeer slecht weer. Maar de Rolducsche nieuwbouw en verbouw gaat stug door. Met een "ongewone beweging" op het voorplein van de oude abdij, verrijzen er bouwketen. Niettemin is het weer nog steeds ongunstig en valt er voortdurend sneeuw. Dat meldt de kroniekschrijver op maandag 9 maart en dat is merkwaardig: de tijd lijkt een 180-graden wending gemaakt en loopt terug. De zonneschijn is van 14 maart...

Op zondag 7 juni, processiezondag, laat de grote, jaarlijkse Kerkraadse processie Rolduc helemaal links liggen, hoewel men zich uit de naad gewerkt had om alles zo goed mogelijk voor te bereiden voor de

luisterrijke ontvangst van de lange, vrome stoet. Waarom? Wel, het was dreigend weer. Of het ook werkelijk te keer is gegaan, het weer, en de hele processie sowieso platgeregend is, dat staat hier niet genoteerd. Jammer toch. De kroniek van het Rolducsche schooljaar 1930-1931 valt op door uiterst korte vermeldingen, als een agenda-overzicht gewoon in korte zinnnetjes in de verleden tijd gezet is. De chroniqueur heeft weinig 'Rolducsche' feesten en voorstellingen en andere zaken zelf bijgewoond en meldt daarom enkel en alleen heel vaak dat 'iets' heeft plaatsgehad. Het lijkt duidelijk dat Joannes Metzmakers de pen heeft overgenomen van schaatsfreak Leo Linssen.

Maar gelukkig is er wel aandacht voor een andere en zeer belangrijke Rolducsche saop: de waterleidingperikelen. Op de allerlaatste kroniekdag, maandag 8 juli 1931, meldt Metzmakers dat Rolduc geen drinkwater meer krijgt via de gemeente Kerkrade, maar wel vanuit Duitsland via een verbinding met het laatste huis van Herzogenrath, met dank aan het gemeentebestuur en het Wasserwerk Aachen. Wie de kronieknotities van 16 mei 1930 en 8 juli 1931 goed leest, ziet dat het vooral de burenen van de grote boerderij aan de zuidzijde van het abdijcomplex, in mijn tijd bekend als de Dames Deutz, niet wilden dat de waterleidingaansluiting vanuit Kerkrade naar Rolduc de gemeenschappelijke oprijlaan zou kruisen met een hoop graverij. Daarom was het internaat Rolduc gedwongen zijn water uit het oosten te betrekken van de Duitse buurman Herzogenrath. De vijvers zo lek als een mandje door mijnscheuren in de bodem, veel droog weer en het niet meer goed lopen van de bronnen in het Bosquet, waarschijnlijk ook door bodembeschadigingen, maakte een eind aan een van de twee

VERBOUWING VAN SLAAPZAAL III

PROF. DR. F. L. R. SASSEN,
Leeraar Rolduc 1919—'31
benoemd Hoogleraar te Nijmegen 1929

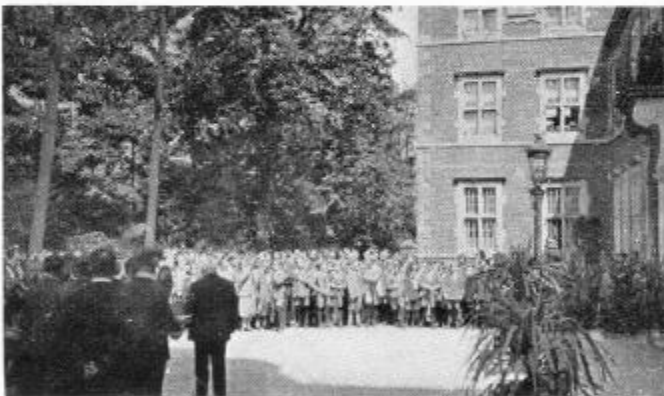
HET OUDE ORGEL

DIRECTEURSFEEST: Défilé van de
Leerlingen

ET KLOËSTERKAPELCHE

DIRECTEURSFEEST: Aubade van de Harmonie en de Leerlingen

DIRECTEURSFEEST: De Gasten bij 't Avondconcert van het
Harmonie-orkest der Oranje-Nassau mijnen

DE NIEUWE SLAAPZAAL III

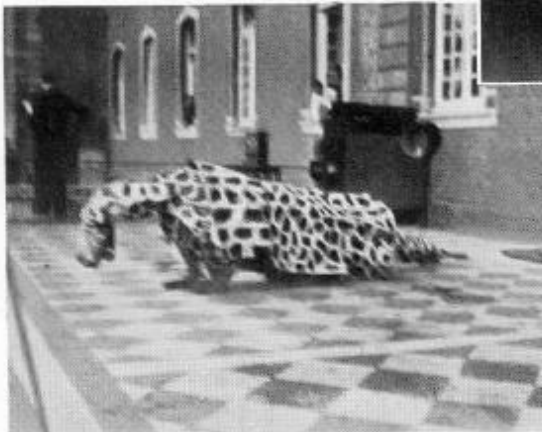
2DE DAG: DIRECTEURSFEEST

UITVAART VAN „MINOR”

SIEGFRIED'S GEVECHT MET DEN DRAAK

DE DRAAK UIT „DIE NIBELÖNGEN”

OPTOCHT DER PHILOSOFEN

dingen ('duobus rebus'), die de monnik Ailbertus ertoe bracht het twaalfde-eeuwse klooster daar te bouwen waar het nu nog staat.

Schaatsen? Dat staat nog te bezien, verder in deze historie van een fameus internaat. Als je op drinkwater moet gaan schaatsen, dan wordt dat wel een dure grap.

Laur Crouzen

Deventer, 11 mei 2020

